

Liszt és Szeged

Sohasem járt Szegeden, mégis város, amelyért annyit tett volna Liszt Ferenc, mint Szegedért.

Egyszer, 1876-ban, már majdnem úgy volt, hogy lejön Szegedre. Még 1875 márciusában szegedi küldöttség kereste föl, és kérte, hogy a következő év augusztusában az első országos ipari és terménykiállítás alkalmából tervezett „dalárünnepélyen” vegyen részt. Ő azonban kitért a kérés elől: „Augusztus hava mindig Bayreuthé” — mondotta. Később valami hír vert, hogy elmaradnak a bayreuthi játékok, ezért a Város 1876. június 22-én levélben megismételte kérését. Am hasztalan. Liszt Ferenc augusztus 8-án Bayreuthban kelt válasza, amelyet a szegedi levéltár őriz, és amelyet először Csekey István tett közzé a Délmagyarország 1935. karácsonyi számában, megismételte a magyarázatot: a bayreuthi ünnepi előadások egybeesnek a szegedi dalárünnepélyvel.

Később sem sikerült itteni hangversenyt nyelbeütni, pedig barátja, a szegedi városi zenekar jeles tagja, az európai híró orgonaművész, Lohr János (1827—1892) sokat fáradozott érte. Minden bizonnyal mégis az ő befolyásának köszönhető, hogy a Víz után Liszt annyit tett a romba dőlő Szegedért.

Hangversenyek Szegedért

A nagyárvíz híre Kolozsvárról érte Lisztet. A félkarú zongoraművésszel, Zichy Gézával adott hangversenyt. A március 14-i hangverseny bevételéből 700 forint jutott a szegedi árvízkarosultak számára. A fővárosba visszatérve Liszt március 27-én ott is hangversenyt adott Szeged javára. Ezen megjelent Tisza Kálmán miniszterelnök is. Liszt bevezetőül Schubert gyászindulóját játszotta, majd Jókainé Laborfalvi Róza mondta el Jókai Mórnak frissen született, megrázó élményből táplálkozó elbeszélő költeményét, *A bölcső-t.* Utána Liszt két saját alkotását (*Cantique d'amour*; *Petőfi szellemének*) adta elő, majd Odry Lehel énekelt, végül Liszt Mihailovich Ödönnel két zongorán játszott. A bevétel itt 8000 forint lett.

Április 7-én harmadszor is hangversenyzett Liszt az árvíz sújtotta Szegedért, azúttal Bécsben. Ezen a király is jelen volt. *Először fordult elő, hogy Ferenc József jelenlétében a Rákóczi-induló játszották.* Korábban ez rebelliónak számított. Liszt kedvéért ezt is elnézte a császár és király. Az est jövedelme 10000 korona volt.

Revive Szegedin!

Liszt két zeneművével is megörököztette Szeged nevét. Az egyiknek *Szegedi csárdás* a címe; kéziratát a weimari Liszt Múzeumban őrzik. Cigányok játéka nyomán komponálta, és motívumait a XII. és a XX. rapszódiaiban is fölhasználta.

A másikkal kezeltetéséről többen tudtak, és messzebb nyúlik vissza története. Lelkes István (*A magyar—francia barátság aranykora*, 1933) írta meg, hogy az 1878-i párizsi világi kiállításon a magyar cigányok egy különös indulót játszottak, amely fölkelte a francia zenekritikus és színházi intendáns, Armand Gouzien figyelmét. Elkérte a szerző címét Berkes Kálmán primástól, és azonnal írt neki Pestre. Szabadi Frank Ignác (1825—?) 48-as főhadnagynak, borkereskedőnek, vendéglősnek — és csárdászervezőnek — választ Munkácsy Mihály fordította le a francia zenetudós számára. A levél mellékleteként ott volt a kotta is. Szabadi művének a címe: *Plevna vagy török—magyar induló.* Plevna (ma Plevna Bulgáriában) 1877-ben az orosz—török háború egyik jelentős csatájának volt a színhelye. Igaz, hogy a várost védő török csapatok megadták magukat, de a magyar közvélemény a cári orosz seregekkel szemben ekkor a törökökkel rokonszenvezett, s ennek az érzésnek adott hangot Szabadi is. Művét Midhat pasának, Törökország „nagy reformátorának” ajánlotta. Ezt játszották cigányaink a párizsi kiállításon.

dulóval forradalmat lehetne csinálni!”

A budapesti országos kiállításra hazánkba érkezett francia vendégek alföldi körútjuk során 1885. augusztus 19-én Szegedre is ellátogattak. Köztük volt Massenet is, továbbá a csatornatervező Lesseps, a költő Coppée, a zeneszerző Delibes. Első útjuk a Somogyi-könyvtárba vezetett. Aláírásukat a könyvtár vendégkönyve máig őrzi.

A párizsi hangverseny egyébként 171 000 forintot jövedelmezett a szegedi árvízkarosultak számára.

S itt térhetek vissza Liszt Ferenc szerepére. Ő ugyanis Massenet átiratát zongorára dolgozta föl. Ez nyomtatásban nem jelent meg, de kézírata fennmaradt hagyatékában, onnan pedig életrajzírójának, August Göllerichnek a birtokába került. Csekey István érdeme, hogy Göllerich Linzben élő, magyar származású özvegyétől 1937-ben megszerezte. A város megvásárolta a kéziratot, és 1937. március 22-én a Somogyi-könyvtárnak adományozta. A leltározó könyvtáros, Szőke Mihály ezt írta a tékájára: „Liszt Ferenc eredeti, saját kezű fogalmazványa, öt oldal széles, folió alakú hangjegypapíron.” A címlapon — kétségtelenül Liszt kézírásával — a következőket olvashatjuk:

*Revive Szegedin!
Marche hongroise
de Szabady —
orchestré par J. Massenet,
transcrite pour piano par F. Liszt*

Magyarrá téve e szavak: *Élj újra, Szeged!* Szabadi magyar indulója, zenekarra földolgozta J. Massenet, zongorára átirta Liszt F.

Az *F. b. 2678.* katalógusszámon őrzött kézirat megérdemelné, hogy most, a Liszt-évben *hasonmásban* közkinccsé tegyék. Még nem késő: most, július 31-én, halálának centenáriumára emlékezünk, de születésének 175. évfordulója csak október 22-én lesz.

Liszt-kultusz

Ötven évvel ezelőtt is Liszt-év volt: akkor születésének 125., halálának félévszázados fordulójára emlékeztek Európa-szerte. Szegeden Csekey István (1889—1963) egyetemi tanár szorgalmazta a nagy zeneművész emlékének méltó megünneplését. Jogászprofesszor volt ugyan, a politikatudomány, államjog, közjog tanára 1931 és 1940 közt a szegedi, utána a kolozsvári, majd a főlshabadulási és a pécsi egyetemen, de szenvedélyesen foglalkozott Liszt életművével. A Délmagyarországban cikkeket írt, előadásokat tartott, és fölemelte szavát, hogy a Város halálából vezessen el utcát vagy teret Liszt Ferencről. Először a Gizella teret, majd a Szent György teret, végül a Rudolf teret javasolta e célra. Eltelt a Liszt-év, de mindegyik javaslata ellen akadtak érvek: a Gizella teret (a mai Aradi vértanúk terét) némelyek Hősök terének szánták; mások a Szent György teret — ősisége miatt — nem hagyták; a Rudolf (ma Roosevelt) tér megváltoztatása ellen — jellemző, hogy még milyen erejük volt a Város életében! — a legitimitást tiltakoztak. Ezután Csekey a Maros utca és a kiskörút sarkán keletkezett névtelen (a mai Komócsin Zoltán) teret vagy az újszegedi Főfasort szerezte volna Lisztől elnevezni. Mit-után egyik sem vált valóra, *kárpótlásul kaptá a városi zeneiskola ekkor Liszt Ferenc nevét.*

PÉTER LÁSZLÓ

OLÁH JÁNOS

Rejtekhelyen

*Leülök itt a folyóparton,
elrejtőzöm a por függönye mögé,
hadd legyen láthatatlan,
A hullámok és a nád huhogása
átbukik a töltéseken:
összecsap fejem fölött az ég.*

Megint látni

Ha eltakarta a jobb szemét, ugyanúgy látott, mint máskor. Ha a bal elé tette a kezét, teljesen sötét lett a világ. Amikor a tanítóképzőbe járt, már tudta, hogy egyik rossz, de sorozáson mindenképpen be akart válni. Szép szál legény, és még katonának se kell? Csalt, amikor a táblát mutatták neki, és be is vonultatták. Kiderült hamar, avval a szemével nem lát, amellyel céloznia kellett volna. Milyen katona az, aki még célozni se tud? Hiába vigasztalta az akkori orvos, kiskatona, nem kell félni, ő is észrevette, ilyen szemmel nem lehet katona valaki. Hány tanító maradt kint a háborúban, lehet, hogy őt éppen ez a fél szem mentette meg?

Falta professzor is megvizsgálta annak idején. Mindig kiegészítette a nevé: ön most nem a Falta nőgyógyásznál van, hanem a Falta professzornál. Alapos vizsgálat után szemüveget írt föl neki, de másnap visszakeréte. Látni akarta, jó lett-e a szemüveg.

— Ha szemorvos lennék, ma is így csinálnám. Nem mindenkinek válik be a szemüveg, legfőképpen a hozzácsoklik.

Addig-addig fejlődött az orvostudomány, már meg is merték operálni később. A műtét nem sikerült, jobb szemére végleg vak maradt. Senki nem csodálkozhat rajta, hogy *Kéri Imre*, a most hetvenöt éves tanító nem rohant a doktorokhoz, amikor a másik előtt is homályosulni kezdett a világ. Legalább azt ne bánták, ami eddig jó volt. El is jutott a fehér botig. Tanulnia kellett, hol kell jobbra fordulnia, hol kell megállnia, és csak hangok után tájékozódnia. Hiába mondták neki, olyan rutinműtét már a szürkehályog eltávolítása, a portás is meghámozza a szemét, nem és nem. Akit a kígyó megmart, fél az a gyíktól is...

Hálálkodik most, mert egy kiváló professzorasszony mégis megoperálta.

— Mindenkinek ajánlhatom. Szaktudása, lelkiismeretessége, a betegek iránti szeretete páratlan. Debrecenből jött, az egész klinika megváltozott, amióta itt van. Olyan határozott egyéniség, kicsike aggodalmam se maradt.

— *Tehát dalolva mentél a kés alá?* — Fenét, Sirtam, amikor egyedül maradtam.

Ekkora ember is tud sírni. — Másnap, amikor levették a kötést, oda mehettek az ablak elé. Átláttam rajta! Láttam a sebészeti klinikát. Elképzelhetetlen állapot. Csak az érti meg, aki átesett már ilyenén.

Van, akinek a sebészeti klinika pusztasága látása gyönyörűség.

— Akkor már tudtam volna dalolni! És mindig, amikor jöttek a viziterek. Nem múlt el nap, hogy a professzorasszony is meg ne látogatott volna. Ha rajtam múlta, ezt is beírnám az orvosi rendtartásba.

— *Aztán?*

— Megremegtem, amikor megint könyvet vehettem a kezembe. En, aki halálig tartó vaknak tudtam már magam, megint olvashatok? Akkor gyönyörűség talán nincs is a világon! Boldog lehet, akinek a könyvét először olvasta. Akkor is, ha jó erős szemüveg kell hozzá.

Az az asszony is boldog lehet, akit ilyen szeretettel emlegetnek egykori beteget.

Emberi sors. Ki így szorul rá a javító intézetre, ki úgy.

A család piszkálja azóta. Fölkel, és olvas. Eszik, és olvas. Szundit egy

kicsit, megint olvas. Mintha adósságait akarná törleszteni. Papa, mozogni kéne! Várjatok, majd holnap. A busz itt áll meg az ablak előtt, jegy nélkül is utazhatna már, a város egyik végétől a másikig mehetne, még nem szánta rá magát. Majd holnap.

Pedig jó lenne körbejárnia egyszer a magaválasztotta birodalmát. A *Virágos Szegedért* mozgalom vezetője volt ő a Népfrontnál. (Most is köszöntötték a népfrontosok is, meg a pedagógusok is.)

— *Szenteltvíz-mozgalom lehetett az. Közben íródtak a fák, pusztultak a bokrok.*

— Rosszul hiszed, ha azt hiszed! A szabadkai út melletti kísérleti telepen virág is termett akkor meg. Amikor ritkították, nekünk adták át a fölösleget. Minden évben 15—20 ezret is. Az egész család osztotta a palántákat, ötvenével, vizásával. És ahol szép előteret, virágos erkélyt láttam, oda becsöngettem, és megköszöntem a Népfront nevében.

— *Kevés az egy ember Szegednek, még köszönetre is.*

— Csak hogy minden körzetnek külön bejárója volt! És mind ügyelt rá, hogy rend legyen körülötte.

— *Láttad, mostanában mennyi a szemét?*

— Emlékszem rá inkább. Nézd meg a Tolbuhin sugárat, a betonládával.

— *De a faszorával is láthatad valamikor!*

— Tökéletesen igazad van. Kiszedték a fákat, raktak helyettük betonkádakat.

— *Jött a nagyobb forgalom, és az autók zöldet esznek.*

— Beljebb is lehetett volna másfajta fákat ültetni. Akkor még azt hittük, modern csak akkor lesz Szeged, ha kiszedjük a fáit. Nyeljük a zajt, szívjuk a motorok füstjét, és azt várjuk, egészségesebb lesz az újabb nemzedék. Csöppet se csodálkozunk, hogy a mai fiatalok azt a kicsit se becsülik, ami még megmaradt. Mi oltottuk beljüket.

Számadás következik ezután. Amikor a Kalmár-tanyán tanított, ötven gyümölcsfát ültetett el, Vilma szállás környékére készült, a szegedi Dózsa iskola körül is készült, a Nap utcában, meg a Markovits Iván utcába legalább százat. Újszegeden száztövenet, és ahonnan nyugdíjba ment, a Zrinyi iskolába a csenevész gömbakácokat olyan nyárfákkal cserélte ki, amelyeknek jóval nagyobb a lombjuk, és nem pelyhesednek.

— *Megvannak még?*

— Kivágták őket, és lebetonozták az udvart. Igazuk van, kicsi a hely, de állj meg abban a kereszteződésben is egyszer, vagy akármelyikben Szegeden, és szívd azt az éktelen büdösséget, amit a várakozó és újraindító autók csinálnak. Bent meg ül a gyerek, kicsi korától kamaszodásáig, görnyed, és szívja magába. Egésztelenebb megoldást kitalálni se lehetne.

— *Ha most szólhatnál?*

— Azt mondanám: ültess fát! Ne csak szóval, inkább ásóval. Az elemista könyvemben még az volt benne, *ültess fát, mert ha mást nem, lombot ad.*

Azon az érmen, amit születésnapjára kapott, ez van írva: Hass, alkoss, gyarapíts! Hatott, alkotott, gyarapított — és lát!

HORVÁTH DEZSŐ

CS. PATAJ MIHÁLY METSZETE